

Vaasa 9.9.2019 Merja Kyllönen. (Muutokset puhuttaessa mahdollisia.)

Arvoisa juhlayleisö, hyvät naiset ja herrat. Sydämelliset onnentoivotukset juhlivalle järjestölle ja kiitokset vireästä toiminnasta aktiivisille ihmisille.

Pohtiessani aihetta juhlapuheeseeni päätin, että kirjoitan niistä kokemuksista ja ajatuksista, joita viimeiset vuodet ikääntyvien omaisten kanssa ovat tuoneet elämääni. Tuokiokuvia arjen elämästä, hädästä, huolesta, ikävästä. Yhdessäolosta ja yksinäisyydestä. Järjenkäytöstä ja terveen järjen katoamisesta meidän palvelujärjestelmästä. Byrokraateista ja inhimillisyyden airueista.

Elin itsekin varsin pitkään siinä poliitikon unikuvassa, että kaikki voidaan ratkaista laeilla, säädöksillä ja pykälillä. Mutta onneksi jo vuosia sitten havahduin siihen todellisuuteen, että hyvin suuri osa asioista voidaan korjata ja muuttaa ihmisten arkisella toiminnalla. Terveellä järjellä, jos vain sitä uskallettaisiin käyttää, eikä piilouduttaisi pykäläviidakon taakse. Ja jos joku miettii, voiko ja saako sitä tervettä järkeä käyttää, niin yhtään ainutta direktiiviä ei löydy, joka olisi tehty arkijärjen käytön kieltämiseksi. Kaikki on pääsääntöisesti kiinni rohkeudesta tehdä ja toimia.

Me poliitikot olemme tehneet merkittävän virheen siinä jo vuosia, että olemme kuvitelleet kaiken järjestelmässämme ja maamme tulevaisuudessa muuttuvan säätämällä aina uusia säädöksiä ja rajoituksia. Siinä missä meidän pitäisi rohkeasti uskaltaa murtaa omatkin sisäiset raja-aidat ajattelussamme, meidän pitäisi kyetä siihen samaan myös arkisessa työssämme. Voidaksemme tehdä entistä enemmän yhteistyötä ja haastaa toistemme avulla myös omaa arkista ajatteluamme ”näin on aina tehty” – mallista ”voisihan sen näinkin tehdä”- ajatteluun.

Kun on jo vuosia istunut erilaisten terveysasemien, poliklinikoiden, keskus- ja yliopistosairaaloiden odotushuoneissa, puhunut ihmisten kanssa, jakanut ajatuksia hoitohenkilökunnan kanssa ja miettinyt kaiken toimivuutta. Siinä kaiken keskellä seuratessa Sote-keskustelua on päätynt lopputulemaan, että lopulta mikään ei muutu yhdelläkään lainsäädäntömuutoksella elleimme me ole valmiita miettimään uusiksi arkisia prosesseja, yhteistyömahdollisuuksia, kaikkien hallinnon rajojen fiksua ylittämistä, johtamismalleja ja arkisesti oman työn tekemistä.

Hyvät kuulijat, me elämme 2020-luvun kynnyksellä ja tänäkään päivänä monessakaan paikassa kukaan ei koordinoi, vaikka joka päivä ajelutetaan samoja ihmisiä eri päivinä eri poliklinikoilla, eri tutkimuksissa päällekkäin ja pahimmillaan itse vaivat jäävät hoitamatta. Tai hoidetaan kyllä, mutta kotiutuksen turvallisuudesta ei kukaan ole kiinnostunut. Tai siitä onko kotiin päätyvällä ihmisellä ketään auttamassa, tukemassa kuntoutumisessa, ruokahuollossa tai apuvälinehankinnoissa.

Kuinka usein olenkaan kuullut lauseen, kysy sieltä, ei kuulu minulle. Minä en voi siihen vaikuttaa, se on kuntoutuspuolen asioita, sosiaalipuolen, sivistyspuolen ja ja ja, lopulta mietit, että niin varmaan mielipuolen ja takapuolenkin asioita, kunhan vaan ei tarvitse ottaa vastuuta – hienosti delegoitu, siirretty jonkun muun ”näkyttömän vastuulle”.

Kuinkahan monta lonkkamurtumaa, kallovarmaa, murtunutta rannetta ja nilkkaa olisi säästynyt, jos joku olisi katsonut ikäihmisen elämän koko kuvaa, eikä vaan korjattavaa lonkkaa, lääkitystä tai huimauksen aiheuttajaa. Jos juurisyy hoidetaan, niin hyvä sekin, mutta jos joku uskaltaisi katsoa laatikkonsa ulkopuolelle näkisi ihmisen, elämän kokonaisuuden ja pystyisi laatimaan kokonaishoitomallin, jonka avulla uudet vahingot minimoidaan ja elämänlaatukin maksimoidaan. Mutta ei kuulu minulle, ei ole minun tekemiseni kohteena. Ja miksi? Koska näin on aina tehty, se on jonkun muun tehtävä katsoa toisia osa-alueita.

Hyvät kuulijat, jonotus, se lienee maailman tappiin saakka leipälajimme. Aika usein mietin, että miksi jonottaminen on meille suomalaisille niin tärkeää. Vuoronumerot ja jonojärjestelyt, siinä vasta malli, joka työllistää. Lonkkaleikkausjonot, kaihileikkausjonot jne.. niitä riittää. Enemmän henkilökuntaa kuin koskaan, enemmän tiloja kuin koskaan, enemmän lääkkeitä kuin koskaan, enemmän mahdollisuuksia kuin koskaan ja siltikin enemmän jonoja kuin koskaan. Voi hyvin kysyä hoidetaanko meillä sitä jonoa vai lopulta ihmistä? Jos vaiva on tiedossa ja tarvittavat toimenpiteet, niin miten tilat ja systeemit ovat vajaakäytöllä? Pistetäänkö leikkaustalkoot pystyyn ja mietitään yhdessä, miten hommat hoidetaan niin, ettei uusia jonoja synny? No, jonostakin aina joku hyötyy, voi hinnoitella omaa työtänsä uudelta pohjalta ja luoda lisää uusia ongelmia.

Kun itse opiskelin, eräs lähellä eläkevuosia ollut opettaja antoi erinomaisen ohjeen nuorille opiskelijoille. ”Kun potilas/asiakas tulee teidän luoksenne hänen pitäisi kokea olevansa kunniavieras. Eikä sekään vielä riitä, vaan kunniavieras on kunniavieras koko vierailunsa ajan ja vielä pois lähtiessäänkin.” Niin, aina välillä törmäämme niihin asiakaspalvelun taitajiin, jotka eivät tuoneet kotimörköä työpaikalle tai työyhteisössä on niin hyvä henki, ettei mörköllä jaksa ylläpitää ja meininki on oikeasti kuin elokuvissa. On kiva käydä, viipyäkin ja pois lähtiessäänkin jää fiilis, että he ne kuuntelivat ja oli kiinnostuneita juuri minusta. En ollut vain pää, käsi, munuainen tai haima. Ne olivat siellä minua varten ja halusivat laittaa asiat kunnolla kerralla kuosiin. Hyvä toimiva työyhteisö, mainiosti johdettuna, henkilöstöä kuullen ja toimintaa kehittäen. Näitäkin voisi monistaa, mutta siihen tarvittaisiin sitä hyvää johtamista, rinnalla ja osajana.

Sitten on tämä yksinäisyys, tuo kirottu kansantautimme. Siihen törmää kaikkialla. Ehkä kipeimmin terveysasemilla, missä monen eri ikäisten yksinäisyys näkyy. Lukuisat kerrat olen törmännyt samoihin ihmisiin, jotka sanovat, että tulin tänne, päivystykseen juttelemaan, kun ei ole ketään muuta. Siinä kokeiden ja tutkimuksien lomassa löytyy aina joku, jonka kanssa vaihtaa sana tai pari, tai sitten vaan katselen ohitseni lipuvia ihmisiä. Ai harrastaa tai mennä, ei minulla ole rahaa sellaiseen, hyvä jos lääkkeeni saan ostettua. En aina niitäkään, kun pitää vähän ruokaakin ostaa ja laskut maksaa.

Yksinäisenä päivystyksessä, kun ikääntyminen painaa, muisti rassaa ja hätä on mielessä aina. Ne surulliset tuokiokuvat, kun kuulet äänen kysyvän ”istutko minunkin luona hetken”, tai potilashuoneen nurkasta kuuluva ääni joka kysyy ”tulisitko katsomaan minuakin”. Varaomaisten, läheisten tarve on huutava, varsinkin niiden ihmisten kohdalla, joiden läheiset ovat kaikki jossain kauempana, muualla tai heitä ei yksinkertaisesti ole.

Ja yksinäisyyden ahdistusta ja pelkoa lääkitään, usein niinkin paljon, että sitten tokkurassa kotona sotkeudutaan mattoihin ja murretaan lonkat, polvet tai ranteet. Tai ihmetellään, miksi nuorillamme on niin paljon ahdistusta ja masennusta. Kun ei ole ketään kenellä olisi aikaa kuunnella, olla läsnä, halata, pitää sylissä. Olla ihmisenä toiselle ihmiselle.

Hyvät kuulijat, paljon me voimme muuttaa lakipykälillä ja asetusmuutoksilla. Kohentaa tulotasoa tasokorotuksilla ja verotuksen keventämisellä heiltä, joiden elämään sillä on suurimmat vaikutukset ja raha menee suoraan kulutukseen ja pyörät pyörivät. Lääkekatot, asumistuet, sosiaaliturva, eläkkeet. Paljon voimme remontoida rahalla ja pelisäännöillä. Mutta siltikin on paljon, joka ei muutu kuin asenteita muuttamalla, ajattelua avartamalla, raja-aitoja kaatamalla, asioista rohkeasti puhumalla ja myyttejä murtamalla. Hyvästä johtajuudesta ja johtamisestakin pitää uskaltaa puhua. Ihmisten ja tekemisen johtamisesta, osaamisesta ja oman alansa tuntemisesta. Henkilöstön osallistamisesta ja vastuuttamisesta omaan työhön ja sen kehittämiseen kaikki rajat ylittäen ja ihmisyyttä sekä koko elämänkaari tunnistaen.

Kaikessa tekemisessä lopulta vaikeinta on luopua omista ”näinhän on aina tehty, näin on hyvä ajatuksista”, tulla puolitiehen toista vastaan ja uskaltaa nähdä kokonainen ihminen ja hänen tarpeensa kaiken muun takaa. Ehkä se on vaikeinta kaikesta, olla ihminen toiselle ihmiselle ja kohdella häntä sen mukaisesti. Eikä nostaa koskaan itseään niin tärkeäksi missään tehtävässä, että unohtaisi meidän jokaisen olevan merkityksellinen osa yhteistä arkeamme.

Näillä ajatuksin haastan meidän jokaisen miettimään asioita uudesta kulmasta kaikessa tekemisessä, edunvalvonnassakin. Miten me voisimme kehittää asioita niin, että nykyiset eväät olisivat fiksummin jaossa ja tekeminen johtaisi toimiviin rakenteisiin, jotka palvelisivat arjessa jokaista rahapussin sisällöstä riippumatta.

En minä tullut vanhaksi

parasta ennen päivämäärä vaan tuli lähemmäksi

Voinko laittaa kulumavikani sinun kihtiäsi vasten

kun yhdessä olisi paljon mukavampaa

Muutuinko minä rollaattorin ohjaimissa näkymättömäksi

vai vaan pelkäksi kulueräksi

onhan se liikennemuoto tämäkin, minähän olen nelipyöräyrittäjä

yritän selviytyä omasta arjestani vieläkin itsenäisesti

Maailma, jossa tuottavuus ja tehokkuus on sitä kovaa ydintä

mitä minä olen hoitaessani lastenlapsia, lastenlastenlapsia

tehdessäni talkootöitä ja osallistuessani aktiivisesti kaikkeen mihin jaksan

kai olen edelleen olemassa, muutakin kuin veronmaksajana?

Oikeutus, ihmisyyys, minä olen, minä elän.

Siihen on edelleen täysi oikeus.

Olipa mittarissa sitten kuinka isot lukemat hyvänsä.

Ja olihan se käytetty, huollettu, paljon ajettu vanha autokin ympäristöteko.

Miksen sitten minäkin, seniorina 😊 oman elämän uroteko.